

В ЛСГ некровное родство включаются следующие ЛЕ: *wife* / жена, *husband* / муж, *in-laws* / родственники, *mother-in-law* / свекровь, теща, *father-in-law* / свекор, тесть, *brother-in-law* / деверь, шурин, *sister-in-law* / золовка, *daughter-in-law* / невестка, *son-in-law* / зять, *stepmother* / мачеха, *stepfather* / отчим, *stepson* / пасынок, *stepdaughter* / падчерица, *stepsister* / сводная сестра, *stepbrother* / сводный брат, *half-sister* / единокровная сестра, *half-brother* / единокровный брат, *half-siblings* / единокровный брат или сестра.

К периферии СП *family* / семья относится обширный лексический пласт, который можно разделить на следующие тематические группы: 1) эмоции и чувственное восприятие – *love* / любовь, *support* / поддержка, *caring/care* / забота, *loyalty* / верность, *proudness* / гордость, *compassion* / сочувствие, *trust* / доверие, *happiness* / счастье, *sadness* / грусть; 2) семейная связь – *unity* / единство, *connection* / связь, *relationships* / отношения, *blood ties* / кровная связь, *memories* / воспоминания, *bond* / связь; 4) характеристика семьи – *big* / большая, *healthy* / здоровая, *poor* / бедная, *needy* / нуждающаяся, *rich* / богатая, *well-loved* / любимая, *immediate* / состоятельная, *wealthy* / обеспеченная, *low-income* / малообеспеченная, *supportive* / благополучная, *royal* / королевская и др.

Периферийную область также формируют следующие ЛЕ: 1) метафоры – *money* / деньги, *sacrifice* / жертва, *secure place* / безопасное место, *heaven* / рай и др.; 2) фразеологизмы и устойчивые словосочетания – *head of the family* / глава семьи, *to run in the family* / это семейное, *family man* / семьянин, *to be like one of the family* / быть как член семьи, *family member* / член семьи, *family ties* / семейные связи, *family values* / семейные ценности, *family status* / семейный статус, *family tradition* / семейная традиция, *family role* / семейная роль, *family lifestyle* / семейный образ жизни, *family life* / семейная жизнь, *black sheep of the family* / паршивая овца или белая ворона (в семье) и др.

Заключение. Таким образом, ЛСП *family* / семья в английском языке (186 единиц) имеет иерархическую структурную организацию: ядро – микрополе «брачно-семейная общность» (64 ЛЕ; 34,4%), центр – микрополе «родство» (48 ЛЕ; 25,8%), 3) периферию составляет комплекс метафор, фразеологизмов, устойчивых единиц и др. (74 ЛЕ; 39,8 %). Содержательное наполнение понятия «семья» не статично, оно меняется, и наиболее активно эти изменения отражаются в средствах массовой информации.

1. Дружина, Н. Л. Микрополе «родство, родственники» как часть семантического поля «семья» (на материале немецкого языка) / Н. Л. Дружина // Ученые записки УО «ВГУ имени П. М. Машерова», 2023. – Т. 38. – С. 66–69.

2. Никитин, М. В. О семантике метафоры / М. В. Никитин // Вopr. языкознания. – 1979. – № 1. – С. 91–102.

ЛІНГВАКАНЦЭПТ «НАВУКА» Ў ЛІТАРАТУРНАЙ АФАРЫСТЫЦЫ БЕЛАРУСАЎ: ЭТНАКУЛЬТУРНАЯ СПЕЦЫФІКА

В.Э. Зіманскі

Віцебск, ВДУ імя П.М. Машэрава

Антрапацэнтрыйная, функцыянальная навуковая парадыгма гуманітарных ведаў, што прыйшла на змену сістэмна-структурнай, вярнула чалавека ў цэнтр светабудовы, змяніла вектар даследчыцкай цікавасці вучоных і садзейнічала больш актыўнаму выкарыстанню паняцця “канцэпт”. Канцэпт можна трактаваць як “адзінку калектыўных ведаў, якая скіроўвае да найвышэйшых духоўных сутнасцей, мае моўнае выражэнне і пазначана этнакультурнай спецыфікай” [1, с. 51-52]; як “культурна адзначаны вербалізаваны сэнс, які прадстаўлены ў плане выражэння цэлым шэрагам сваіх моўных рэалізацый, што ўтвараюць адпаведную лексіка-семантычную парадыгму; адзінку

калектыўных ведаў, якая мае моўнае выражэнне і адзначана этнакультурнай спецыфікай” [2, с. 35]. З улікам таго, што любая творчасць – гэта ўнікальны прадукт маўленчага мыслення, а ў тэкстах прадстаўлена індывідуальна-аўтарская мадэль культуры, што робіць іх трывалай крыніцай народнай мовы, – ментальнасць выступае як сукупнасць устойлівых сімвалаў культуры, паняццяў пэўнага народа [3, с. 143]. Такое разуменне садзейнічае выяўленню прымет, функцыянальна значных для адпаведнай культуры. Даследаванне названых моўнымі адзінкамі канцэптаў як элементаў нацыянальнай лінгвакультуры ў іх сувязі з нацыянальнымі каштоўнасцямі і нацыянальнымі асаблівасцямі гэтай культуры ў напрамку “ад мовы да культуры” адносяць да лінгвакультуралагічнага [4]. Пад тэрмінам “лінгваканцэпт” у гэтым даследаванні мы будзем разумець вербалізаваны канцэпт, г.зн. той, які абавязкова выражаны моўнымі сродкамі. Мэта даследавання – прааналізаваць адлюстраванне ў афарыстычных выказваннях беларускіх пісьменнікаў лінгваканцэпту “навука” адметных рыс менталітэту беларусаў. Актуальнасць даследавання абумоўлена неабходнасцю найбольш поўнага вызначэння іх сутнасці, што дазваляе ўстанавіць, як праз канцэптасферу літаратурнай афарыстыкі беларускай мовы выяўляецца этнакультурная спецыфіка ментальнасці беларускага народа.

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання з’явіліся афарыстычныя адзінкі, зафіксаваныя ў зборніках “Афарыстычныя выслоўі беларускіх пісьменнікаў” Н.В. Гаўрош і Н.М. Нямковіч [5]; “Крылатыя словы і афарызмы” Ф.М. Янкоўскага [6]; “Майстры кажуць... Беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі” А.Я. Леванюк [7]; “Малога руска-беларускага слоўніка прыказак, прымавак і фразем” З. Санько [8].

Метадамі даследавання сталі апісальны, аналітычны метады, а таксама метады кампанентнага і кантэкстуальнага аналізу.

Вынікі і іх абмеркаванне. У лютэрку літаратурнай афарыстыкі ядро лінгваканцэпту “навука” складаюць лексемы *навука*, *вучэнне*, *вучыць*, *вучоны*, *веды*, *веданне*. Сутнасць лінгваканцэпту найбольш поўна раскрываецца праз лексему *навука*: Не, браты, большага шчасця на гэтым свеце, як калі чалавек мае розум і *навуку* ў галаве (Кастусь Каліноўскі) [6, с. 12]; Карэнне *навукі* горкае, але плоды яго салодкія (Якуб Колас) [6, с. 6]; Наша самае высокае дастаянне: Радзіма, *навука*, сумленне (Адам Міцкевіч) [6, с. 10]; Без *навукі* цяжка жыць у гэты цяжкі век (Я. Колас) [9, с. 133]; У *навуцы* нельга давяраць першаму ўражанню (Р. Барадулін) [9, с. 134]. Як бачым з прыведзеных афарызмаў, навука для беларускага народа была і з’яўляецца каштоўным скарбам, а чалавечы розум каштуе вельмі высока. Пры гэтым падкрэсліваецца, што навука даецца нелёгка, і перш чым атрымаць веды, трэба шмат папрацаваць, неаднаразова ўдумліва ўсё правяраючы. Займаючыся навуковай дзейнасцю, трэба давяраць толькі першакрыніцам, а не адштурхоўвацца ад чыіхсьці здагадак і дапушчэнняў. Падкрэсліваецца неабходнасць прытрымлівацца такой важнай для навуковай дзейнасці рысы, як дакладнасць. Сама ж навука ставіцца ў адзін шэраг з тамімі паняццямі, як Радзіма і сумленне, чым падкрэсліваецца асаблівае стаўленне да яе з боку беларусаў.

Адносіны беларусаў да навукі выражаюць таксама літаратурныя афарызмы з лексэмамі *вучыць*, *вучыцца*, *вучэнне*, *вучоны* (і вытворнымі ад іх): *Вучыся*, няшчасны, *вучэнне* дапаможа / Змагацца з нужай, няволяй (Я. Купала) [6, с. 27]; Што яшчэ можа так павесяліць, як старое *вучэнне*, адкінутае практыкай! (І. Шамякін) [9, с. 134]; Цяжка расці сярод людзей, у якіх няма часу *вучыцца*... (М. Танк) [9, с. 133]; А што, скажы, з такім рабіць, / Хто *вучыць* мора пераплыць, / Не пераплыўшы ручай (П. Броўка) [9, с. 135]; Задумы *вучонага* не ажыццявіць, / Калі закінуць свой дар (І. Ралько) [5, с. 185]; Сітуацыя падштурхоўвае *вучоных* на пошукі новых твораў і новых гіпотэз (У. Калеснік) [9, с. 134]; Родная мова ва ўстах чалавека, асабліва надзеленага аўтарытэтам *вучонасці*,

была з часоў Скарыны і засталася назаўжды сімвалам патрыятычнай вернасці (У. Калеснік) [9, с. 135]. Такім чынам, сцвярджаецца думка, працэс навучання павінен быць бесперапынным; чалавек павінен увесь час развіваць, улічваць найноўшыя дасягненні навукі, не зацыклівацца на дасягнутым і смела пераглядаць старыя падыходы, каб адпавядаць патрабаванням часу.

У працэсе навучання мы атрымліваем *веды*, без якіх немагчыма далейшае развіццё навукі: *Веды*, засвоеныя механічна, – нямая цяга (А. Разанаў) [5, с. 138]; *Веды* – таксама яда, разумная, але яда, і яна таксама можа быць не на карысць чалавеку, яна таксама можа шкодзіць, і ад яе таксама неабходна час ад часу разгружацца – пасціцца (А. Разанаў) [5, с. 138]; *Веданне* – гэта таксама зброя, і невядома, дзе і калі яно спатрэбіцца. Але *веданне* сапраўды бывае часцей за ўсё мацнейшай за сапраўдную зброю (В. Патапава) [9, с. 133]; Вопытныя людзі кажуць: той, хто *ведае* і бачыць занадта шмат – як і той, хто бачыць і *ведае* занадта мала, – можа збіцца з шляху і загінуць (Ю. Станкевіч) [9, с. 135]. Дадзеныя афарызмы адлюстроўваюць этнакультурную спецыфіку лінгваканцэпту “навука” праз лексемы *веды*, *веданне* ў беларускай ментальнасці ў наступных меркаваннях: *веды* трэба засвойваць удумліва, старанна. *Веды* – гэта неабходны элемент розуму чалавека; абыхавыя адносіны да вучэння і навукі прыводзяць да дэградацыі людзей.

Вядома, што праца настаўніка з даўніх часоў была вельмі складанай і ганаровай. Настаўнік – гэта чалавек, які з’яўляецца натхняльнікам, які накіроўвае, вучыць, выходзіць. Ім можа стаць не кожны, такія людзі валодаюць самай высокай ступенню адукаванасці, надзелены незвычайнымі здольнасцямі і ўменнямі перадаваць свае *веды* іншым: Твой ганаровы труд – / Жыццё адкрываць другому (А. Руцкая) [5, с. 141]. Словы *настаўнік*, *педагог* і вытворныя ад іх уваходзяць у перыферыю лінгваканцэпту “навука”: *Настаўнік* той, хто адвучае плакаць і шаптацца (Я. Гучок) [6, с. 11]; Каб выбраць лепшую з дарог, / Патрэбна мудрасць працы / Нашых сэрцаў; / патрэбны маці, бацька, *педагог* (П. Панчанка) [5, с. 140]; Табе зайздросцяць светла, мой *настаўнік*, / нястомнай эрудыцыі тваёй, / тваёй святой няволі, – толькі ў ёй / душа бяднец і старэць не стане (В. Жукоўскі) [5, с. 140]. Такім чынам, дадзеныя лексемы выступаюць у вачах беларусаў выключна як станоўчыя характарыстыкі асобы.

Вучонае званне можа мець толькі адукаваны чалавек, які нясе асвету ў грамадства і садзейнічае развіццю навукі. Але ці заўсёды гэта адпавядае інтэлектуальным здольнасцям чалавека і наколькі ён гэтага заслугоўвае? Беларускі народ вельмі назіральны. Нярэдка ў творах высмейваецца імкненне не да ведаў, а да высокага статусу і, адпаведна, магчымасцю кіраваць людзьмі. Хоць адукацыі надаецца вялікая ўвага і значэнне, аднак далёка не ўсе імкнуцца атрымаць грунтоўныя *веды*. Многія людзі і сёння лічаць, што галоўнае – атрымаць дыплом, а *веды* – гэта другарадная справа. Прыкладамі могуць служыць наступныя літаратурныя афарызмы, якія ўтрымліваюць лексемы са сферы навуковых ступеняў і званняў: *Прафесар* вялікіх літар (Я. Колас) [6, с. 93]; Пісаць пачынаю ўсё горш і горш – / Пара выбірацца *акадэмікам* (М. Танк) [9, с. 133]; Хоць аблысая, крывая, / Ужо трухлявая цалкам, / Але званне *акадэмічнае* мае / І любіць усімі кіраваць (М. Танк) [9, с. 133]; *Кандыдат* ён можа быць, / Работнік ці будзе? (М. Лужанін) [9, с. 134]. Як сведчаць зафіксаваныя праклады, беларуская літаратурная афарыстыка ставіцца да вучоных званняў і ступеняў у асноўным крытычна ці іранічна, дбаючы пры гэтым найперш пра маральнае аблічча іх носбітаў і пра гонар беларускай навукі ў цэлым.

На перыферыі прааналізаванага лінгваканцэпту знаходзяцца лексемы *школа*, *кніга*, якія маюць непасрэднае дачыненне да навукі і навучання: школа – гэта навучальная ўстанова, дзе чалавек атрымлівае *веды*, узбагачае свой інтэлект: Абражаешся, што ў *школе* / справядлівасці няма. / Да жыцця рыхтуе *школа*... / Дык

скардзіцца дарэмна (В. Жуковіч) [5, с. 138]; У кожнага ёсць свая *школа* / І літары ёсць залатыя (Я. Янішчыц) [5, с. 141]; *Школа* для таго, каб людзі маглі перадаць адзін аднаму сваю багатую душу» (В. Каваленка) [5, с. 141]. Праз *кнігу* мы не толькі пазнаём жыццёвую мудрасць, але і насычаем свой розум навуковымі ведамі з розных галін: Заўсёды *кніга* народжвае *кнігу*, / больш дасканалую, больш блізкую да ісціны (М. Танк) [5, с. 139]. Як бачна, беларусы з пашанай адносяцца да школы і кнігі, лічачы іх месцам і сродкам атрымання ведаў.

Да перыферыйнай зоны лінгваканцэпту “*навука*” адносяцца таксама лексемы *талент*, *геній*, *розум* (і розныя ступені іх праявы: *геніяльнасць*, *таленавіты*). Яны змяшчаюць характарыстыкі разумовых здольнасцей чалавека: Быў бы *талент* – знойдзецца і месца (А. Русецкі) [6, с. 24]; Беларусь, / Свае *таланты* беражы, / Калі хочаш магутнай быць!; Беларусь, / Свае *таланты* беражы, / Калі хочаш разумнай быць! (Г. Бураўкін) [5, с. 184]; *Геній* не толькі стварае, умее ствараць, – *геній* умее ўбачыць, умее пачуць тое, што ёсць у свеце, у прыродзе, у людзях, на людзях (Ф. Янкоўскі) [5, с. 185]; Здольнасць да абнаўлення – прыкмета сапраўднага *таленту* (М. Стральцоў) [5, с. 185]; Калі *талент* не падмацоўваецца працай, ён становіцца дробней, нікчэмней і ў канцы ператвараецца ў самы звычайны нуль (Я. Сіпакоў) [5, с. 185]; *Таленавіты* стваральнік вучыцца сам, няздольны – вучыць іншых (Я. Сіпакоў) [5, с. 185]; *Талент* – інструмент, з дапамогай якога чалавек пазнае жыццё, ён – люстра, у якім адлюстроўваецца свет, і карціна гэтага свету будзе тым дакладней, чым дакладней сам інструмент (М. Стральцоў) [5, с. 186]; Няма, браткі, большага шчасця на гэтым свеце, як калі чалавек мае *розум* і *навуку* ў галаве (К. Каліноўскі) [6, с. 10]. Разумныя, таленавітыя людзі заўсёды выклікалі павагу беларусаў; яны садзейнічаюць развіццю грамадства, дзяржавы, таму названыя якасці разглядаюцца ў выказваннях беларускіх літаратараў выключна ў станоўчым аспекце.

Заклучэнне. Такім чынам, здольнасць лінгваканцэпту адлюстроўваць катэгарыяльныя і каштоўнасныя характарыстыкі ведаў аб некаторых фрагментах свету дазваляе зрабіць высновы наконт адлюстравання некаторых ааблівасцей менталітэту беларусаў. Выяўлена, што лінгваканцэпт “*навука*” атрымаў значнае адлюстраванне ў літаратурнай афарыстыцы. Гэта дазваляе прасачыць адносіны вядомых дзеячаў беларускай літаратуры да навукі ў цэлым і яе прыватных праяў. Як паказвае аналіз афарыстычных аўтарскіх выслоўяў, у беларускіх аўтараў *навука*, *вучэнне*, *веды* ў вялікай пашане. Падрыхтаваць разумнага, высокаадукаванага, выхаванага чалавека немагчыма без школ і кніг, без удумлівых настаўнікаў, і беларусы выказваюць да іх сваю павагу, адабрэнне і шанаванне. Дадатковымі якасцямі ў навуковай дасведчанасці з’яўляюцца *розум*, *талент* і *геній* чалавека. Усе пералічаныя складнікі лінгваканцэпту ўжыты ў аўтарскіх выслоўях выключна са станоўчай канатацыяй, што сведчыць пра тое, што гэтыя паняцці высока цэняцца беларусамі. Адмоўную ацэнку змяшчаюць у выяўленым корпусе афарызмаў толькі выслоўі са складнікамі – назвамі вучоных ступеняў і званняў; аднак усе яны асуджаюць не ўсіх іх уладальнікаў, а толькі тых, хто імкнецца праз дадзеныя званні атрымаць незаслужаныя пасады і даброты. Такім чынам, беларусы паўстаюць не толькі як людзі, якія цэняць *веды*, *навуку* і ўсіх, хто дбае пра сваю адукацыю і перадачу ведаў іншым, але і выяўляюць высокія маральныя якасці, асуджаючы выкарыстанне навуковых адзнак у асабістых мэтах.

1. Воркачев, С.Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С.Г. Воркачев. – М.: ИТДГК «Гнозис», 2004. – 236 с.
2. Маслова, В.А. Когнитивная лингвистика: Учебное пособие / В.Л. Маслова. – Минск: ТетраСистемс, 2004. – 256 с.
3. Маслова, В.А. Лингвокультурология: Учебное пособие. – М.: Академия, 2001. – 208 с.
4. Дзядова, А.С. Мастацкі тэкст як крыніца лінгвакраіназнаўчай інфармацыі: манаграфія / М-ва адукацыі Рэспублікі Беларусь, Установа адукацыі “Віцебскі дзяржаўны ўніверсітэт імя П.М.Машэрава”. – Віцебск: ВДУ імя П.М. Машэрава, 2022. – 154 с. <https://rep.vsu.by/handle/123456789/32640>
5. Гаўрош, Н.В. Афарыстычныя выслоўі беларускіх пісьменнікаў / Н.В.Гаўрош, Н.М.Нямковіч. – Минск: Выш. шк., 2012. – 638 с.

6. Янкоўскі, Ф.М. Крылатыя словы і афарызмы: з беларускіх літаратурных крыніц / Ф.М. Янкоўскі. – Мінск: Выдавецтва акадэміі навук БССР, 1960. – 136 с.
7. Леванюк, А.Я. Майстры кажуць... Беларускія літаратурныя афарыстычныя выслоўі: слоўнік афарызмаў / А.Я. Леванюк. – Брэст: БрДУ, 2010. – 161 с.
8. Санько, З. Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем / З. Санько. – Мінск: Навука і тэхніка, 1991. – 218 с.
9. Аксамітаў, А. Прыказкі і прымаўкі: тлумачальны слоўнік беларускіх прыказак і прымавак з архіваў, кафедральных збораў, рэдкіх выданняў XIX і XX стст. / А.Аksamітаў. – Мінск: Беларуская навука, 2000. – 320 с.

НЕОЛОГИЗМЫ АНГЛОЯЗЫЧНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ДИСКУРСА И СПЕЦИФИКА ИХ ПЕРЕВОДА

О.В. Казимирова
Витебск, ВГУ имени П.М. Машерова

Перевод экономических текстов представляет собой одну из наиболее востребованных, но в тоже время сложных форм специального перевода, требующей не только глубоких лингвистических компетенций, но и системного понимания экономической теории, финансовых инструментов, рынка, макроэкономических процессов. Экономический дискурс отличается высокой терминологической точностью, логичностью и структурированностью, уникальными языковыми и социокультурными особенностями. Более того, финансово-экономическая сфера находится в постоянном развитии, что обуславливает необходимость исследования механизмов *неологизации* с точки зрения когнитивно-дискурсивных условий (см. работы Л.П. Крысина, Е.С. Кубряковой, Ю.К. Волошина, Е.Н. Шевелевой, Н.В. Черниковой, С.И. Тогоевой и др.). В условиях растущей тенденции к изменчивости и обновлению экономических процессов, изучение лексико-семантических инноваций и специфики их перевода приобретает особую актуальность.

Целью научной статьи является выявление особенностей функционирования англоязычных неологизмов и специфики их перевода в рамках современного экономического дискурса.

Материал и методы. Материалом исследования послужили 45 новообразований, отобранных из цифровых англоязычных экономических газет и журналов «The Economist», «Review of Economic Studies», «Financial Times», «World Development» за 2025 год. Выбор источников практического материала базируется на их доступности, востребованности, многогранности и социально-экономической направленности.

Результаты и их обсуждение. Экономический перевод не является буквальным переносом текста с одного языка на другой [1; 2]. Это деятельность, предполагающая интерпретацию экономического смысла, терминологическую точность, контекстуальную адаптацию и соблюдение международных норм деловой коммуникации. Более того, экономические тексты отличаются высокой степенью стандартизации в плане используемых лингвистических элементов и структур.

Анализ практического материала показывает, что экономическая сфера почти полностью переориентирована на внедрение искусственного интеллекта на различных рынках в передовых и развивающихся платформах (*AI is increasingly used to model complex financial markets... Large, creative AI models will transform lives and labour markets*); происходит развитие финансовых технологий и цифровых валют (*Banks and fintechs join 'stablecoin gold rush'... major banks and fintech companies are accelerating stablecoin initiatives...*); изменение рынка труда (*Regional labour market pressures, affecting youth employment, underscore that structural changes, including technological ones, are reshaping opportunities for younger cohorts*), усиление роли экономических инструментов в международных отношениях (*Stablecoins and digital payment infrastructures are reshaping international financial connectivity and economic influence among states*).